

Dobré mravy

Korektiv dobrých mravů podle § 3 odst. 1 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v odůvodněných případech dovoluje zmírnit tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti; je třeba jej chápat až jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či dokonce contra legem, jde-li o reprobaci jednání příčího se dobrým mravům. Význam institutu dobrých mravů nabývá ústavně právní dimenze jako projev ústavní povinnosti soudce vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod vycházet v každé věci z jejich konkrétních jednotlivých okolností, snažit se v každé věci nalézt její spravedlivé řešení a své rozhodnutí náležitě odůvodnit.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. II.ÚS 618/23 ze dne 4.12.2024)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti obchodní společnosti Oblastní nemocnice Kolín, a. s., nemocnice Středočeského kraje, sídlem K., zastoupené JUDr. J.J., Ph.D., advokátem, sídlem P., proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2022 č. j. 33 Cdo 215/2022-899, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 26. října 2021 č. j. 4 Cmo 183/2020-808, 4 Cmo 184/2020 a rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 3. září 2020 č. j. 56 Cm 48/2013-664, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Praze, jako účastníků řízení, a obchodní společnosti X, zastoupené Mgr. P.M., advokátem, sídlem P., jako vedlejší účastnice řízení, tak, že usnesením Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2022 č. j. 33 Cdo 215/2022-899, rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 10. 2021 č. j. 4 Cmo 183/2020-808, 4 Cmo 184/2020 a rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 3. 9. 2020 č. j. 56 Cm 48/2013-664 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Tato rozhodnutí se proto zrušují.

Z odůvodnění:

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu se podává, že vedlejší účastnice se účastnila veřejné zakázky na nákup vybavení pro nový pavilon kolínské nemocnice vypsané stěžovatelkou jako zadavatelkou a mimo jiné hrazené z dotace z fondů Evropské unie. Po ukončení zadávacího řízení stěžovatelka a vedlejší účastnice, jako vybraná uchazečka, uzavřely dne 27. 12. 2011 kupní smlouvu v celkové hodnotě 134 383 084 Kč (vč. DPH). Později se uvedená veřejná zakázka stala předmětem trestních řízení v tzv. kauze R. vedených mimo jiné proti vedlejší účastnici či jejímu jednateli, Ř., pro podezření z trestného činu podplácení - ovlivnění uvedené veřejné zakázky. Proto poskytovatel dotace při probíhajícím trestním řízení pozastavil vyplacení její části a z téhož důvodu stěžovatelka část kupní ceny v téže výši vedlejší účastnici včas neuhradila, konkrétně z faktury vystavené na částku 89 248 758 Kč, splatné dne 20. 8. 2012, byla stěžovatelkou uhrazena toliko částka 17 601 509 Kč. Zbývající část proplacena nebyla s ohledem na pochybnosti o platnosti kupní smlouvy.

3. V roce 2019 došlo k pravomocnému zproštění obžaloby Ř., jednatele vedlejší účastnice. Vedlejší účastnice však byla uznána vinnou z trestného činu podplácení v souvislosti s uvedenou veřejnou zakázkou, a to rozsudkem Krajského soudu v Praze (dále jen "krajský soud") ze dne 31. 1. 2020 sp. zn. 4 T 42/2016 ve spojení s rozsudkem Vrchního soudu v Praze (dále jen "vrchní soud") ze dne 21. 6. 2022 č. j. 2 To 127/2020-28029. Po vyplacení části dotace v roce 2020 jejím poskytovatelem stěžovatelka vedlejší účastnici uhradila zbylou část kupní ceny, avšak bez požadovaných sjednaných úroků z prodlení.

4. Následně (v roce 2013) se vedlejší účastnice po stěžovatelce domáhala zaplacení 66 000 000 Kč, se smluvním úrokem z prodlení z této částky ve výši 0,01 % denně od 21. 8. 2012 do zaplacení (t. j. do 10. 1. 2020) a dále částky 290 425 Kč, představující kapitalizovaný úrok z prodlení za dobu od 21. 8. 2012 do 31. 1. 2013 z titulu neuhrazené kupní ceny za dodávku zdravotní technologie a mobiliáře, jakož i zajištění instalace, servisu a podpory zdravotní technologie.

5. Krajský soud v Praze dospěl v napadeném rozsudku k závěru, že kupní smlouva nebyla v rozporu s dobrými mravy. Stěžovatelka a vedlejší účastnice uzavřely kupní smlouvu. Šlo o obvyklou sjednanou cenu, ujednání nikoho nezvýhodňují, dohodnuté úroky odpovídají zásadám poctivého obchodního styku a probíhající trestní řízení nemá na věc vliv. Žalobkyně sice sjednané plnění řádně poskytla, žalovaná je bez výhrad převzala a uhradila část kupní ceny, zbývající část ale neuhradila včas z důvodu pozastavení financování projektu vzhledem k trestnímu řízení v tzv. "kauze R.", přičemž namítala, že dotyčná veřejná zakázka byla žalobkyní ovlivněna v její prospěch a uzavřená kupní smlouva je tak absolutně neplatná pro rozpor s dobrými mravy. Ve vztahu k příslušenství původního nároku argumentovala jednáním žalobkyně v rozporu s poctivým obchodním stykem. V průběhu řízení žalovaná část kupní ceny doplatila. Krajský soud napadeným rozsudkem ze dne 3. 9. 2020 č. j. 56 Cm 48/2013-664 uložil stěžovatelce zaplatit vedlejší účastnici úrok z prodlení s povinností zaplatit 66 000 000 Kč jako část kupní ceny (výrok I.). Dále rozhodl, že stěžovatelka je povinna zaplatit žalobkyni částku 290 425 Kč (výrok II.). Výrokem III. a IV. rozhodl o nákladech řízení.

6. Uvedený rozsudek potvrdil Vrchní soud v Praze napadeným rozsudkem. Strany podle něj uzavřely kupní smlouvu podle § 409 a násl. zákona č. [513/1991](#) Sb., obchodního zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen "obch. zák."), na základě které žalobkyně dodala žalované předmět plnění a žalovaná nesplnila povinnost zaplatit řádně a včas sjednanou cenu za poskytnuté plnění. Námitku žalované o rozporu předmětné kupní smlouvy s dobrými mravy odmítl s tím, že žádné důvody neplatnosti smlouvy neshledal. Ohledně ve smlouvě sjednané ceny (v souvislosti s posouzením otázky, zda kupní cena byla výběrovým řízením určena v objektivně přijatelné (obvyklé) výši k požadované kvalitě) uzavřel, že jde o cenu obvyklou - nezakládající vzájemný nepoměr stran v plnění. K výhradě žalované, která v konání jednatele žalobkyně spočívajícím v ovlivnění veřejné zakázky a poskytnutí úplatku před uzavřením kupní smlouvy spatřovala porušení dobrých mravů, odvolací soud poznamenal, že v době vynesení rozsudku neexistoval pravomocný (odsuzující) rozsudek, kterým by byl vázán (§ 135 odst. 1 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, v rozhodném znění). Kromě toho neshledal, že by žalobkyní byl jakkoliv ovlivněn obsah kupní smlouvy nebo že by smlouva žalovanou znevýhodňovala oproti stavu, kdyby ji uzavřela s jakýmkoliv jiným subjektem účastnícím se veřejné soutěže. Vrchní soud v Praze se tak ve svém rozsudku ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že kupní smlouva není neplatná pro rozpor s dobrými mravy ve smyslu § 39 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť smlouva obsahuje zákonem předpokládané náležitosti a neobsahuje žádné ustanovení, které by se dobrým mravům přičilo. Neplatnost se má posuzovat podle § 39 občanského zákoníku, pouze ve vztahu k obsahu či účelu právního jednání, nikoli k okolnostem, za nichž byl úkon učiněn.

7. Podané dovolání proti němu odmítl Nejvyšší soud napadeným usnesením. Otázkou, posouzení neplatnosti smluv (právních úkonů) výlučně s ohledem na jeho obsah se již Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi zabýval, navíc na posouzení platnosti dotyčné smlouvy z uvedeného důvodu

(rozporu se zákonem daným ovlivněním výběru nejvhodnější nabídky) nebylo rozhodnutí odvolacího soudu založeno. Dovolání nemohlo být úspěšné. K datu rozhodování odvolacího soudu nebylo v trestním řízení vedeném u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 4 T 42/2016 pravomocně rozhodnuto o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo ho spáchal. Tuto okolnost stěžovatelka ani nezpochybnila. I kdyby bylo v trestním řízení pravomocně rozhodnuto, že žalobkyně poskytla úplatek k získání veřejné zakázky, podle výsledku dokazování v tomto řízení neměla tato okolnost žádný vliv na obsah či rozsah práv a povinností smlouvou sjednaných.

8. Ve vedlejší linii řízení se vedlejší účastnice mezitím rovněž domáhala v roce 2016 po stěžovatelce další žalobou zaplacení 5 647 249,03 Kč s příslušenstvím jako zbylé části kupní ceny. Okresní soud v Kolíně po zastavení řízení v části týkající se zaplacení kupní ceny (po jejím uhrazení stěžovatelkou v roce 2020) mimo jiné uložil stěžovatelce rozsudkem ze dne 22. prosince 2021 č. j. 11 C 154/2016-261 zaplatit vedlejší účastnici 1 524 192,51 Kč jako smluvní úrok z prodlení ve výši 0,01 % denně z dlužné částky části kupní ceny. Okresní soud shledal, že trestní řízení vedená v souvislosti s veřejnou zakázkou předcházející uzavření smlouvy na platnost smlouvy vliv nemají. Smlouva je určitá, její ujednání srozumitelná a plnění z ní nebyla ve vzájemném nepoměru. Smlouva proto není neplatná pro rozpor s dobrými mravy, jak tvrdí stěžovatelka. Krajský soud v Praze poté k odvolání stěžovatelky rozsudkem ze dne 15. června 2022 č. j. 21 Co 121/2022-308 potvrdil uvedený napadený rozsudek okresního soudu. Pro krajský soud bylo mimo jiné klíčové, že stěžovatelka naopak v rozporu se smlouvou včas nezaplatila kupní cenu. Nemůže se proto dovolávat zásady, že nikdo nesmí těžit ze svého protiprávního jednání. Stěžovatelka nadto jako zadavatelka odpovídala za řádný postup při zadávání veřejné zakázky. Pozdější získání prostředků z dotace není relevantní, protože smlouva zaplacení kupní ceny na výplatu dotace nevázala. Výplata dotace tedy nebyla podle krajského soudu rozhodná, i kdyby její pozastavení způsobila vedlejší účastnici. Nejvyšší soud následně napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelky částečně, neboť je neshledal přípustným, a částečně pro vady spočívající v chybějícím vymezení náležitostí dovolání. Nejvyšší soud usnesením ze dne 15. března 2023 č. j. 33 Cdo 3856/2022-370 poukázal na to, že v době vydání rozhodnutí neexistoval pravomocný rozsudek trestního soudu, kterým by byly obecné soudy vázány. Později k němu nebylo možné přihlídnout (§ 241a odst. 6 o. s. ř.). U tvrzení nezohlednění širších souvislostí stěžovatelka nevynechala žádnou právní otázku, tím spíše ji neporovnala s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, což je zákonným předpokladem bezvadného dovolání.

9. V této linii řízení již kasačně zasáhl Ústavní soud rozhodnutím ze dne 14. listopadu 2024, sp. zn. I. ÚS 1479/23. Dospěl k závěru, že korektiv dobrých mravů podle § 3 odst. 1 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, v odůvodněných případech dovoluje zmírnit tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Tento korektiv je třeba chápat až jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či dokonce contra legem, jde-li o reprobaci jednání přičítícího se dobrým mravům. Obecné soudy se podle něj musí nejprve vypořádat s okolnostmi, za kterých se stěžovatelka ocitla v prodlení s povinností uhradit kupní cenu, z něhož vedlejší účastnice dovozuje oprávněnost svého nároku na zaplacení úroků z prodlení.

II. Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka tvrdí, že kupní smlouva uzavřená s vedlejší účastnicí odporuje dobrým mravům, protože vzešla ze zadávacího řízení ovlivněného trestným činem. Bylo oprávněné, že stěžovatelka část kupní ceny po době splatnosti nehradila, protože jí nebyla pro probíhající trestní řízení vyplacena odpovídající část dotace a protože měla kvůli probíhajícímu trestnímu řízení pochybnosti o platnosti smlouvy. Vedlejší účastnice přitom byla za ovlivnění veřejné zakázky pravomocně odsouzena. Obecné soudy též tvrzený rozpor s dobrými mravy chybně zkoumaly toliko po "stránce obsahové". Rozhodné však bylo, že vedlejší účastnice si uzavření smlouvy zajistila přijetím úplatku, s čímž se obecné soudy nevypořádaly. Korupce bezpochyby dobrým mravům odporuje.

11. Stěžovatelka se dovolává zásady zákazu těžit z vlastního protiprávního jednání. Neoprávněný prospěch vedlejší účastnice přitom nespočívá jen v uměle navýšené kupní ceně, ale zejména v samotném získání veřejné zakázky. Neoprávněný prospěch totiž netvoří jen čistý zisk, ale též zajištění obchodní příležitosti, zvyšování obrátu či upevnění postavení na trhu. I u sjednání ceny obvyklé (z čehož vychází obecné soudy) tedy není vyloučeno, že vedlejší účastnice měla ze svého trestného činu neoprávněný prospěch. Stěžovatelka k argumentaci obecných soudů o své odpovědnosti za zadávací řízení tvrdí, že k uplácení došlo mezi jednatelem vedlejší účastnice a zaměstnancem jiné obchodní společnosti, řídicí osoby ovládající stěžovatelku; stěžovatelka proto s trestněprávním jednáním nemá na rozdíl od vedlejší účastnice nic společného. Jednání vedlejší účastnice je tak jedinou příčinou neprovedení včasné úhrady kupní ceny.

12. Z judikatury Ústavního soudu dále vyplývá, že korektiv dobrých mravů dovoluje v právu působení jiných neprávních hodnot či spravedlnosti. V opačném případě může dojít k porušení ústavně zaručených práv účastníka řízení. Obecné soudy nadto v rozporu s ustáleným chápáním korektivu dobrých mravů paušálně odmítly zohlednit probíhající trestní řízení při posouzení platnosti kupní smlouvy. Nedůsledné zhodnocení okolností nynější věci proto odporuje ústavně zaručeným právům stěžovatelky. Konečně se stěžovatelka vymezuje proti argumentaci Nejvyššího soudu vyplývající z jeho judikatury, že porušení norem veřejného práva (o veřejných zakázkách) nemá vliv na platnost soukromoprávního jednání (smluv). Z doktríny a judikatury správních soudů se totiž podává, že zadávání veřejných zakázek je problematikou soukromoprávní.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení

13. Soudce zpravodaj zaslal podle § 42 odst. 4 zákona č. [182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ústavní stížnost účastníkům a vedlejší účastnici řízení k vyjádření.

14. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že odkazuje na odůvodnění napadeného rozhodnutí a navrhuje stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

15. Krajský soud ve vyjádření uvedl, že setrvává na stanovisku, které projevil v napadeném rozsudku a zcela odkazuje na jeho odůvodnění, jakož i na argumentaci Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu.

16. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření poukázala na argumentaci zasloupanou Ústavnímu soudu v paralelní větvi řízení (již citovaný nálezný sp. zn. sp. zn. I. ÚS 1479/23). V souvislosti s obsahem dovolání stěžovatelky zdůraznila zásadu vázanosti Nejvyššího soudu dovolací argumentací, kterou nelze bezdůvodně překročit. Nejednalo se o otázku neřešenou dovolacím soudem.

17. Soudce zpravodaj zaslal doručená vyjádření stěžovatelce na vědomí a k případné replice. Stěžovatelka svého práva k replice nevyužila.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

18. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona a contrario), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

Obecná východiska

19. Nynější ústavní stížnost se týká uplatnění korektivu dobrých mravů v soukromém právu. Této problematice se Ústavní soud věnoval v související linii řízení v nálezu ze dne 14. listopadu 2024, sp. zn. I. ÚS 1479/23 (závěry shrnuté v bodě 9 tohoto nálezu), kterým je sám Ústavní soud podle čl. 89 odst. 2 Ústavy vázán.

20. Problematika uplatnění korektivu dobrých mravů se v judikatuře Ústavního soudu projevuje zejména v souvislosti s povinností soudce vycházet v každé věci z jejích jednotlivých okolností a snažit se v každé věci nalézt její spravedlivé řešení [viz náleze ze dne 5. 8. 2010 sp. zn. II. ÚS 3168/09 (N 158/58 SbNU 345) či ze dne 5. 6. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3653/11 (N 118/65 SbNU 553)]. Korektiv dobrých mravů představuje významnou zásadu, která v odůvodněných případech dovoluje zmírnit tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti; je třeba jej chápat až jako příkaz soudci rozhodovat praeter legem či dokonce contra legem, jde-li o reprobaci jednání přičícího se dobrým mravům (viz body 23 a 24 nálezu ze dne 10. 1. 2023 sp. zn. III. ÚS 1190/22).

21. Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu ustáleně vychází z předpokladu, že dobré mravy představují souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2005 sp. zn. 26 Cdo 1865/2004 či ze dne 12. 11. 2014 sp. zn. 31 Cdo 3931/2013). Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001 sp. zn. 25 Cdo 2895/99 uplatnění korektivu dobrých mravů přichází v úvahu nejen při tzv. šikanózním výkonu práva, ale rovněž je-li zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek (srov. dále např. usnesení ze dne 29. 3. 2016 sp. zn. 33 Cdo 4358/2015 či ze dne 11. 2. 2020 č. j. 26 Cdo 3689/2019-526).

22. Korektiv dobrých mravů představuje ze své podstaty nástroj, kterým lze reagovat na rozličné a obtížně řešitelné situace, se kterými právní normy (byť běžně z dobrých důvodů) nemusí počítat. Ústavní soud proto v této souvislosti také odmítá kategorické závěry obecných soudů v souvislosti s tímto korektivem, zejména že některé okolnosti nemohou být při jeho uplatnění relevantní; s takovými argumenty je třeba být opatrný, protože mohou vést k neodůvodněnému zúžení uplatnění tohoto institutu, jež má tradičně v právním řádu své místo při aplikaci principů ekvity či spravedlnosti a hledání spravedlivého řešení společenských konfliktů. Aby korektiv dobrých mravů naplňoval svůj účel, musí zůstat "otevřen" v zásadě všemu, samozřejmě za pečlivého vyvažování vzájemně působících zájmů v konkrétní situaci, zejména právní jistoty a dalších zásad směřujících k zajištění stability a předvídatelnosti práva.

23. Dobrým příkladem je náleze ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 702/20 (N 205/103 SbNU 57). V něm Ústavní soud zjednodušeně řečeno odmítl argumentaci obecných soudů, že u uplatnění práv ze smlouvy o úvěru nelze při použití korektivu dobrých mravů zohlednit vztahy mezi solidárními dlužníky navzájem. Pojem "dobrých mravů" totiž představuje právě nejen rovinu práva, nýbrž i oblast mimo něj (bod 23 nálezu). Ústavní soud tehdy rovněž neoznačil za správné či ústavně konformní jediné řešení tehdejší věci, avšak vytkl obecným soudům, že se k jednomu řešení přiklonily bez náležitého zhodnocení důsledků řešení jiného. Proto také odmítl pouhý odkaz na oprávněnost nároku tehdejší žalobkyně výlučně podle práva; dobré mravy totiž ze své podstaty nutně nemusí vycházet z týchž okolností jako hypotéza příslušné právní normy. Soustředění argumentace výhradně na oprávněnost uplatňovaného nároku (podle práva) se s podstatou korektivu dobrých mravů míjí.

24. Porušením práva na soudní ochranu může být i situace, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo (tím spíše, pokud ji účastník řízení namítal), nicméně obecný soud ji náležitým způsobem v celém souhrnu posuzovaných skutečností nezhodnotil, aniž by např. dostatečným způsobem odůvodnil jejich irelevantnost [viz náleze ze dne 2. 6. 2010 sp. zn. I. ÚS 2232/07 (N 119/57 SbNU 467) či bod 33 nálezu ze dne 8. 11. 2016 sp. zn. III.

ÚS 2700/15 (N 212/83 SbNU 369)]. To se týká i korektivu dobrých mravů.

Aplikace obecných východisek na nynější věc

25. Stěžovatelka namítá, že v její věci existuje souhrn okolností, které vylučují oprávněnost nároku vedlejší účastnice na zaplacení úroků z prodlení se zaplacením kupní ceny. Podstatou její argumentace je zejména tvrzení, že vedlejší účastnice získala zakázku vedoucí k uzavření kupní smlouvy trestným činem, o čemž existuje pravomocný rozsudek trestního soudu.

26. Obecné soudy věc posoudily podle občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013. Soustředily se na výklad § 39 občanského zákoníku o neplatnosti smlouvy pro rozpor s dobrými mravy. Věc však je třeba posoudit i podle § 3 odst. 1 téhož zákona stanovícího mimo jiné, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Dobré mravy v českém občanském právu představují jednu ze stěžejních zásad soukromého práva, ztělesňující fundamentální společenské hodnoty. Tato zásada má normativní funkci; slouží k nalézání spravedlivého řešení tam, kde by formální aplikace právních norem vedla k neudržitelným výsledkům. Povinností obecných soudů tedy na podkladě tvrzení stěžovatelky nebylo jen hodnotit smlouvu či její obsah (jde-li o ujednání o úrocích z prodlení), nýbrž i to, zda žalobní požadavek na zaplacení těchto úroků jako výkon práva není s dobrými mravy v rozporu.

27. Lze jen dodat, že účastníci řízení nejsou odpovědní za právní kvalifikaci svých tvrzení, která je výlučnou odpovědností soudu (obdobně viz např. nálezy ze dne 14. 3. 2018 sp. zn. IV. ÚS 63/15, ze dne 29. 9. 2022 sp. zn. I. ÚS 543/22 či ze dne 24. 4. 2024 sp. zn. IV. ÚS 3072/22). Stěžovatelka v nynější věci přitom konstantně argumentovala, že žalobní požadavky vedlejší účastnice odporují dobrým mravům a ve prospěch této hypotézy předkládala konkrétní tvrzení. Její povinností nebylo označit konkrétní právní normu, které se dovolává.

28. Již z toho důvodu lze pochybovat, zda se obecné soudy s těmito tvrzeními stěžovatelky dostatečně vypořádaly. Argumentace obecných soudů je totiž založená zejména na tom, že výsledek trestního řízení bez dalšího není rozhodný pro posouzení oprávněnosti nároku vedlejší účastnice z hlediska dobrých mravů, protože se nijak netýká obsahu ani účelu smlouvy (podle § 39 občanského zákoníku). Povinností obecných soudů tedy bylo soustředit se k námitkám stěžovatelky také na zhodnocení oprávněnosti této povinnosti z hlediska dobrých mravů, nikoli nutně jen na platnost celé kupní smlouvy.

29. Stěžovatelka přitom poukazovala zejména na to, že se zaplacením kupní ceny, tedy povinností, na jejíž porušení reagují smluvní úroky, oprávněně vyčkávala na výsledek trestního řízení, které se týkalo veřejné zakázky, jež vyústila v uzavření kupní smlouvy. Napadená rozhodnutí by tedy měla spočívat na vyřešení nastolené otázky, tedy zda je za dané situace oprávněné po stěžovatelce požadovat zaplacení úroků z prodlení. Za tím účelem bylo nutné zabývat se mimo jiné právě okolnostmi, za nichž se stěžovatelka ocitla v prodlení, a zda smluvní úroky v daném závazkovém vztahu plní svůj účel. Je tedy nutné zabývat se zásadně všemi okolnostmi, které na prodlení či účel (sjednaných) úroků mají v nynější věci vliv.

30. Má-li obecný soud za to, že některé okolnosti pro uplatnění korektivu dobrých mravů rozhodné nejsou, musí pro to přednést obhajitelné zdůvodnění. Pouhé tvrzení, že se zde některá okolnost nezohlední, z hlediska požadavků na zákaz svévole neobstojí.

31. Obhajitelné zdůvodnění přitom napadená rozhodnutí postrádají. Mimoběžná je argumentace krajského soudu, že se stěžovatelka nemůže dovolávat zásady zákazu těžit z protiprávního jednání, porušila-li sama svoji povinnost zaplatit včas kupní cenu. Porušení této povinnosti je totiž nutným předpokladem oprávněnosti nároku na úrok z prodlení. Krajský soud zde tedy argumentuje v kruhu,

protože v podstatě tvrdí, že nárok vedlejší účastnice je po právu (neodporuje dobrým mravům), protože na něj vedlejší účastnice má nárok. Jeho argumentace nijak nereaguje na podstatu tvrzeného rozporu s dobrými mravy, a uplatnění korektivu dobrých mravů tím automaticky neguje.

32. Zaplacení kupní ceny nebylo podle kupní smlouvy vázáno na vyplacení dotace, jak konstatoval krajský soud. Nejde však o okolnost jedinou či rozhodující. Podle Ústavního soudu totiž v nynější věci skutečně existuje řada dalších dílčích okolností, s nimiž je třeba se vypořádat a které je třeba pro konečné, spravedlivé vyřešení věci vzájemně zvážit.

33. Okolnosti svědčící ve prospěch stěžovatelky představují například, že samotné získání veřejné zakázky je podle pravomocných rozhodnutí trestních soudů výsledkem trestného činu vedlejší účastnice. Je notorieta, že jedním z pojmových znaků korupce je jednání v rozporu s dobrými mravy. Lze též přisvědčit stěžovateli, že motivací korupčního jednání či neoprávněným prospěchem u ovlivnění veřejné zakázky nemusí být ani tak samotný zisk z její realizace, ale rovněž získání či upevnění pozice na trhu (obecně srov. Gřivna T. a kol. Kriminologie. 5., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 538). Trestněprávní původ kupní smlouvy proto je relevantní; na její získání trestným činem je třeba hledět jako na společensky neakceptovatelné (amorální) jednání. Na celou situaci lze také hledět tak, že byla způsobena právě nemravným jednáním vedlejší účastnice.

34. Neobstojí ani případná argumentace, že stěžovatelka je jako zadavatelka odpovědná za řádný průběh zadávacího řízení; stěžovatelka nemůže být odpovědná za jednání jednoho z účastníků zadávacího řízení, které bylo trestným činem. Sama stěžovatelka přitom jako právnická osoba v trestním řízení figurovala naopak jako poškozená. Obdobný důvod je také dalším argumentem, proč neobstojí tvrzení krajského soudu, že splatnost kupní ceny měla být navázána na vyplacení dotace. Je absurdní požadovat po účastnících právních vztahů, aby si předem smluvně stanovily rozsah svých práv a povinností při eventuálním spáchání trestného činu jednoho z nich vůči druhému. Na to by mělo být právo samo schopné adekvátně reagovat a samotná absence dohody by neměla bez dalšího negativně dopadat na poškozeného trestným činem.

35. Z ústavněprávního hlediska rovněž neobstojí argumentace Nejvyššího soudu, že k nabytí právní moci rozsudku trestního soudu o odsouzení vedlejší účastnice došlo až po rozhodnutí odvolacího soudu, proto k němu nebylo možné přihlídnout. Že se o konkrétní zakázce vede trestní řízení, bylo zřejmé již daleko dříve. Více než půl roku před vydáním napadeného rozsudku krajského soudu byl vydán odsuzující rozsudek v trestní věci. Již tehdy bylo zřejmé, že výsledek trestního řízení může být významný jako rozhodnutí o předběžné otázce. Sama stěžovatelka opakovaně poukazovala na relevanci výsledku trestního řízení pro zhodnocení okolností včasného nezaplacení kupní ceny a navrhovala přerušování řízení s tím, že řízení v trestní věci dosud probíhá (srov. č. l. 617 či 697). Soudům rovněž nic nebránilo buď zohlednit poznatky z probíhajícího trestního řízení, které již byly k dispozici přinejmenším z rozhodnutí nalézacího soudu, nebo ještě lépe, řízení o žalobě přerušit podle § 109 odst. 1 písm. b) o. s. ř., k čemuž ostatně ani není třeba návrhu účastníků. Vypořádání ze strany obecných soudů se však s podstatou námitek stěžovatelky v celé své šíři nevypořádává. Stěžovatelce také uplatnění těchto důvodů znemožňuje skutečnostmi vyplývajícími z trestního řízení fakticky argumentovat s ohledem na to, že trestní řízení před pravomocným rozhodnutím v nynější věci neskončilo.

36. Za klíčové lze dále považovat, proč vlastně stěžovatelka byla v prodlení s placením kupní ceny. Jak se totiž podává z dosavadních zjištění, stěžovatelka podle všeho pozastavila výplatu kupní ceny kvůli trestnímu řízení, které se o této veřejné zakázce vedlo, a kvůli pozastavení vyplacení části dotace, které též s tímto trestním řízením souviselo. Tyto okolnosti je přitom nutné hodnotit z hlediska tehdejší situace, ve které se stěžovatelka toho času nacházela, mimo jiné jako právnická osoba hospodařící s veřejnými prostředky. Z důvodu probíhajícího trestního řízení bylo pozastaveno hrazení dotace. Je sice pravdou, že povinnost zaplatit kupní smlouvu nebyla navázána na hrazení

dotace. Bylo však podle Ústavního soudu oprávněné a bdělé z hlediska povinnosti spravovat veřejné peníze, nehradila-li stěžovatelka kupní cenu na zakázku, u níž bylo podezření na její ovlivnění trestným činem. Je oprávněné, že těmito okolnostmi vedlejší účastnice u stěžovatelky ztratila kredibilitu spolehlivého obchodního partnera, kterému se mají zaplatit desítky milionů korun. To mohlo být rozhodné právě i z hlediska finanční kázně. Nemuselo totiž být tehdy vůbec jisté, jak to "s penězi dopadne", například zda nemohlo jít o součást rozsáhlejší trestné činnosti nebo že by stěžovatelka dotaci nakonec neobdržela, a cenu by musela hradit neočekávaně z vlastních zdrojů. Z těchto hledisek není proto důvodný argument krajského soudu, že výplata dotace nebyla rozhodná, i kdyby její pozastavení způsobila vedlejší účastnice.

37. Je rovněž zřejmé a je třeba zohlednit, že stěžovatelka kupní cenu doplatila hned, jakmile jí byla doplacena dotace. Mohlo totiž jít o významný signál, že z hlediska finanční kázně neexistují žádné závažné pochybnosti. Šlo rovněž jen o nezaplacení části kupní ceny. Korektiv dobrých mravů přitom nespočívá jen v oprávnění uplatněný nárok jako celek přiznat či nepřiznat, ale rovněž v požadavku výši nároku moderovat.

38. Amoralní aspekt přiznání celé částky úroků z prodlení v nynější věci je rovněž o to zesílenější, protože stěžovatelka nakládá s veřejnými prostředky, které byly korupčním jednáním vedlejší účastnice dotčeny. Za této situace je třeba skutečně pečlivě vážit, na čí straně má právo stát. Znovu je třeba připomenout, že nemusí jít jen o platnost kupní smlouvy jako takové a nejde ani o zaplacení kupní ceny jako protiplnění za prodané zboží, nýbrž o oprávněnost samotného nároku na zaplacení úroků z prodlení.

39. Ústavní soud přitom neformuluje požadavek za každou cenu "potrestat" vedlejší účastnici za trestné či amorální jednání i v civilním řízení; takový požadavek je nemístný a také by odporoval ústavní zásadě zákazu dvojího trestání. Obecné soudy však musí zajistit, aby vedlejší účastnice neměla vůči stěžovateli či veřejným prostředkům, se kterými stěžovatelka nakládá, neoprávněnou výhodu či aby stěžovatelka nevyšla z celé situace se ztrátou, přestože existují silné indicie, že zjednodušeně řečeno neudělala nic špatného, a to ani v souvislosti se svou povinností vůči vedlejší účastnici zaplatit jí včas celou kupní cenu. Z kriminologického hlediska také musí platit argument, že korupce se nevyplácí, a je také třeba dbát na preventivní nástroje, které odčerpávání zisků z korupce znesnadňují (Grívna T., op. cit., s. 360 a 362). Tyto obecné zásady podle Ústavního soudu musí platit napříč právními odvětvími jako součást množiny zásad dobrých mravů.

40. Argumentace stěžovatelky spočívá také na oprávněném požadavku, že právem nelze chránit prospěch z protiprávního jednání; pro jeho naplnění je tedy třeba zjistit, zda by někdo z účastníků právního vztahu měl z celé transakce neoprávněný prospěch. Proto bude mimo jiné třeba pro úplné zhodnocení kontextu věci zjistit, zda a jakou částku stěžovatelka nakonec obdržela jako dotaci či na úrocích z prodlení od poskytovatele dotace. Napadená rozhodnutí se proto musí vypořádat také mimo jiné se závěry správních soudů ve věci vyplacení dotace (rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 8. 9. 2021 č. j. 8 Af 6/2020-86, rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 12. 2023 č. j. 5 Afs 322/2021-55 a další související či navazující rozhodnutí správních orgánů, případně správních soudů). Tyto úvahy by měly obecné soudy zahrnout například do hodnocení možnosti moderovat nárok vedlejší účastnice na zaplacení úroků z prodlení, aby bylo možné výsledek řízení s ohledem na okolnosti věci považovat za spravedlivý.

41. Pro úplnost Ústavní soud podotýká, že Nejvyšší soud se k hodnocení věci samé vyjádřil, byť stručně. Hodnotil relevanci trestního řízení či porušení norem veřejného práva, jakož i rozsah povinnosti soudu rozhodovat o neplatnosti právního úkonu v rozporu s dobrými mravy. Již na podkladě přezkumu těchto okolností bylo možné přijmout rozhodnutí, které by bylo ústavně konformní. Zabýval-li se tedy Ústavní soud věcí v celé její šíři, nejde o exces z jeho zákonné pravomoci.

42. Podle Ústavního soudu tedy okolnosti nynější věci, jak je zhodnotily obecné soudy v napadených rozhodnutích, nemohou z hlediska ústavních požadavků o nalezení spravedlivého řešení každé věci obstat. Jejich hodnocení věci v kontextu korektivu dobrých mravů, jak byl shora popsán jeho ústavněprávní význam, je za daných okolností projevem ústavně zakázané libovůle.

VI. Závěr

43. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy při svém rozhodování nevezly v úvahu všechny podstatné okolnosti posuzované věci a v důsledku toho ústavně konformním způsobem nevyhodnotily v nynější věci uplatnění korektivu dobrých mravů. Vadnou interpretací a aplikací podústavního práva, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti a vykazuje známky libovůle, porušily základní právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny.

44. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 a 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil porušení uvedených základních práv stěžovatelky. Podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadená rozhodnutí Nejvyššího soudu, vrchního soudu a krajského soudu zrušil. O ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

45. Obecné soudy jsou vázány právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy). Jejich povinností v dalším řízení bude věc posoudit znovu a za zhodnocení všech relevantních okolností. Obecné soudy zaměří svoji pozornost ke korektivu dobrých mravů, jímž lze v nynější věci korigovat oprávněnost nároku vedlejší účastnice na zaplacení úroků z prodlení či moderovat jeho výši. Zohlední, že korupční jednání zásadně odporuje dobrým mravům a jeho negativní důsledky nemusí zahrnovat jen jednání odpovídající skutkové podstatě trestného činu, za nějž byla vedlejší účastnice pravomocně odsouzena. Zohlední také požadavek, že korupčnímu jednání je třeba předcházet a je třeba zmírňovat jeho negativní následky, a to tím spíše, týká-li se veřejných prostředků. Obecné soudy se dále musí vypořádat s okolnostmi, za kterých se stěžovatelka ocitla v prodlení s povinností uhradit kupní cenu, z něhož vedlejší účastnice dovozuje oprávněnost svého nároku na zaplacení úroků z prodlení.

46. Obecné soudy také zohlední a vypořádají se s tím, kdo z celého souboru souvisejících ekonomických transakcí má vůči komu majetkový prospěch a zhodnotí, zda výsledný stav těchto transakcí není vůči okolnostem věci amorální, zejména, zda někdo nemá z celé situace neoprávněný prospěch. Obecné soudy konečně budou vycházet zejména z rozhodnutí trestních soudů o spáchání trestného činu vedlejší účastnicí, kterými jsou v rozsahu výroku o vině vázání, jakož i z rozhodnutí správních orgánů a správních soudů o okolnostech pozastavení výplaty dotace stěžovatelce. Soudy se musí náležitě vypořádat se všemi uvedenými aspekty zejména z hlediska spravedlnosti rozhodnutí v návaznosti na zásadu, že výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí být v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 občanského zákoníku).

Další články:

- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)

- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)
- [Katastr nemovitostí](#)
- [Náhrada za ztrátu na výdělku \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)